CAPITOLUL 8: **RELATIVE PERIFERICE**

Consacrăm acest capitol relativelor periferice (RP), care vor fi descrise ca şi cele completive, după subtipurile identificate şi din perspectiva relației cu matricea. Vom insista însă mai puțin asupra joncțiunii relative, pentru că în cazul perifericelor, joncțiunea este doar o vecinătate a relativizatorului / relatorului cu „gazda", relația dintre cei doi fiind mai laxă decât în cazul relativelor completive.

Spre deosebire de RC, care din punct de vedere sintactic sunt determinanți obligatorii ai unui grup nominal din matrice, RP sunt determinanți facultativi ai unor constituenți din propoziția regentă. Constituenții „gazdă" pot fi nominali sau non-nominali, propoziționali sau adjuncți. Aceasta (precum şi o distincție de natură semantică, privind statutul informației conținute în relativă), determină o clasificare a relativelor periferice în relative *apozitive*, *circumstanțiale* şi *pseudo-relative*.

1. *RELATIVE PERIFERICE APOZITIVE*

Includem în această subcategorie de RP relativele non-restrictive şi propozițiile apozitive cu conector relativ (relator). Am arătat, *supra*, că în majoritatea lucrărilor de specialitate calitatea semantică a antecedentului şi relația semantică a relativei cu acesta este criteriul operant al distincției restrictiv – non-restrictiv. Antecedentul este referent unic sau membru al unui set ce a fost identificat independent în propoziția precedentă. Orice modificare adusă de relativele non-restrictive (apozitive) unui asemenea centru este informație suplimentară, neesențială pentru identificarea lui.

În opinia noastră, această particularitate poate fi tradusă sintactic prin caracterul facultativ al relativei față de centrul modificat. Vom arăta că, în majoritatea situațiilor, grila de valențe a centrului „gazdă" este saturată, prezența relativei nefiind reclamată din rațiuni de saturare tematică (implicit, nici referențială), ea plasându-se la periferia structurii sintactice respective. De cele mai multe ori, statutul sintactic de anexă se corelează cu o marcă fonologică: schimbare de contur intonațional şi pauză, de obicei reprezentate grafic prin virgulă[1]. În plan semantic, relativele periferice sunt de cele mai multe ori predicații care aduc informații suplimentare des-

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

pre baza la care se adjoncționează. Uneori, informația din relativa periferică (mai ales cea apozitivă) poate lua forma unei interogații retorice:

(1) *Şi în acelaşi timp, jos, în mizerie, ultimele zile ale altor bătrâni* ***care*** *ce vină au?* (B01, 183, 28)

Între cele două categorii de relative (ne referim aici la opoziția clasică restrictive – non-restrictive) există deosebiri şi în privința categoriei de antecedenți pe care cele două tipuri de relative îi modifică: relativele non-restrictive se grupează cu nume proprii şi pronume personale, fiind excluşi din categoria determinanților acestor nume cuantificatorii universali *oricare*, *orice*, *fiecare*, *nici un* / *o*, datorită semnificației lor indefinite şi non-colective. Vom arăta că apozitivele propriu-zise au conectori specializați – relatorii *ceea ce* şi unele ipostaze ale lui *care* – relator.

1.1. *Apozitive cu baz□ nominal□*

Decizia de a considera relativele non-restrictive construcții apozitive, aşadar, tratarea lor ca anexe (constituenți facultativi) ale centrului nominal „gazdă", nu este nouă şi nici nu rezolvă problema distincției semantice dintre cele două tipuri de relative[2]. Aşa cum arăta Kleiber, 1987b, chiar dacă adoptăm toate criteriile de diferențiere propuse în literatura de specialitate, rămân o serie de construcții a căror lectură e ambiguă. În alcătuirea corpusului, am întâlnit o serie de structuri a căror lectură *completivă* sau *periferică* pare posibilă în egală măsură, dacă se face abstracție de situația de enunțare. Aşadar, credem că descrierea sintactică a acestor relative trebuie coroborată cu unele observații pragmasemantice în legătură cu predicatul din relativă şi cu centrul nominal pe care îl modifică[3].

De exemplu, dacă centrul nominal al relativei este ambiguu între o lectură specifică şi una generică, relativa va fi restrictivă, respectiv apozitivă:

(2) *Fetele care* ***vorbesc*** *limba bască sunt harnice.* (*apud* Kleiber, 1987b, 33)

În (3), verbul predicat din relativă, fiind un verb specificant, va impune lectura specifică, aşadar restrictivă.

(3) *Fetele pe care le-****am întâlnit*** *ieri sunt harnice.* (*idem*)

Aşadar, adoptăm distincția formulată de Kleiber, 1987b, 38: relative specificante = relative cu predicat specificant, relative non-specificante = relative cu predicat non-specificant, însă credem că rămân totuşi situații

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

în care ambiguitatea lecturii (în care relativizatorul nu are nici un rol[4]) va atrage o ambiguitate de descriere sintactică[5]. Vor rămâne deci o serie de situații imposibil de încadrat sau încadrabile în ambele categorii. Pentru că nu ne putem propune rezolvarea problemei, ne găsim în situația de a accepta existența unei zone *gri*, a unor construcții cu dublă interpretare. Ceea ce putem face este să descriem acele situații încadrabile neambiguu în categoria relativelor periferice, adică relativele (şi antecedenții lor pe care aici îi numim *bază*) care nu pot funcționa „argumental", dovedind că există GD care resping lectura restrictivă a relativelor cu care se asociază, aşa cum am arătat în descrierea relativelor completive că există antecedenți care le impun cu necesitate prezența.

Vom trece în revistă tipurile de nominale care pot funcționa ca *bază* pentru relativa apozitivă. Vom insista mai ales asupra acelor categorii de nominale care nu se regăsesc în calitate de antecedenți ai relativelor completive.

În corpus, relativele periferice cu bază nominală se distribuie astfel, în funcție de gradul de determinare a bazei:

bază / relativ	Nominal det. slab		Nominal det. tare	
	nr.	procent	nr.	procent
care	405	23,01%	972	55,22%
ce	36	2,04%	37	2,10%
cât	10	0,56%	3	0,17%
unde	61	3,46%	151	8,57%
când	40	2,27%	44	2,5%
oricine	–	–	1	0,05%
total	552	**31,36 %**	1208	**68,63 %**
	1760			

Tabelul 14 – Relative periferice cu bază nominală

1.1.1. Substantiv determinat slab sau nedeterminat

Cum am procedat şi în descrierea relativelor completive, vom ilustra tipurile de bază / antecedent cu construcții din corpus, arătând care sunt relativizatorii / relatorii selectați. Relativizatorii agreați de numele cu determinant slab sunt: *care*, *ce*, *când*, *cât*, *unde*, *oricare*:

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(4) *Scumpetea PRO Emil a vrut să ştie dacă preşedintele mai are prieteni şi el a zis că da, prieteni „virtuali“,* ***pe care*** *n-are timp să-i vadă.* (B01, 270, 41)

(5) *Era înconjurat de oameni în halate maronii,* ***ce****-l priveau cu nişte ochi reci, de gheaţă.* (B02, 495)

(6) *Dar toată lumea cunoaşte cazuri cu dublă personalitate,* ***când*** *cadrele au numai titlul iar pe dedesubt sufletul lor nu corespunde misiunii înalte.* (B08, 92)

(7) *Parcă nu au destul pământ,* ***cât*** *este peste hotar, care rămâne cu buruieni!* (B10, 366)

(8) *Ne grăbim să intrăm în bucătărie* ***unde*** *se lucrează de zor la spălat vase.* (J03, 642)

(9) *Este, oare, normal ca preşedintele României,* ***oricine*** *ar fi el, să facă vizite în Statele Unite, sponsorizat fiind de o firmă de băuturi răcoritoare?* (J01, 958)

Relativele periferice apozitive funcţionează numai în cazuri excepţionale cu bază substantiv nedeterminat. Substantivul poate fi la plural (în lectură generică sau virtuală) sau (şi mai rar) la singular (nume masiv)[6]:

(10) *Am văzut acolo şi copii, care probabil îşi aşteptau părinţii.*

(11) *Avea pe masă nişte pâine, pe care o tăia tacticos cu un cuţit tocit.*

(12) *Caută profesori, care să fie liberi în luna iulie.*

Aşadar, ca bază a apozitivelor relative, substantivul nedeterminat apare de cele mai multe ori cu prepoziţie [nedeterminare impusă sintactic, *cf.* (13) – (17)].

(13) *Din această dilemă nu putem ieşi, d-le Ciumara, decât întorcându-ne în comunism,* ***unde*** *primeam apă sau aer după cum binevoia Organul Suprem, ori să intrăm repede în capitalism, numai că, după cum constată majoritatea celor care susţin bugetul – simpli cetăţeni – aţi greşit drumul.* (J01, 898)

(14) *În cursul dimineţii, şeful reprezentanţei din Moscova al Comitetului Internaţional al Crucii roşii, Michael Minning, s-a deplasat la teatru,* ***unde*** *comandoul cecen a angajat discuţii cu acesta.* (J04, 131)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(15) *Că nu e ca-n parlament,* ***unde*** *guvernului i se asigură majoritatea…* (C02, 25)

Sau cu un determinant adjectival sau prepoziţional:

(16) *Să râcâi. Să muşti, să rupi mici bare de metal, creioane, hârtii,* ***pe care*** *să le faci cocoloaşe şi să le arunci de la balcon în capul copiilor ce merg inutil la şcoală şi se uită-n sus la tine înjurând.* (B05a, 21)

(17) *Îşi privi degetele: aveau pe ele particule de praf negricios,* ***pe care*** *vântul se şi grăbi să le fure, să le ascundă, adâncind şi mai mult misterul.* (B02, 29)

Relativa poate avea lectură „continuativă", în prezenţa sau în absenţa unor determinanţi adjectivali sau prepoziţionali ai numelui:

(18) *Vlad dezgropă unicul scaun de sub bluze, fuste, furouri, ciorapi, chiloţi, rochiţe de casă, stradă, batiste,* ***pe care*** *le puse pe lada de zestre-dulap şi se aşeză pe el lângă patul de fier, drapat în ineturi pastel şi hârtie.* (B09, 33)

(19) *Mike a urmat studii de litere şi psihologie,* ***pe care*** *le-a abandonat pentru a deveni scriitor profesionist.* (B03, 82, 71)

Lectura continuativă pare a nu fi condiţionată de antecedent, ci de succesiunea evenimentelor descrise de predicaţiile celor două propoziţii.

Substantivul bază a relativelor apozitive poate avea determinanţi slabi, în condiţii similare cu relativele completive:

(20) *În fond, eu am făcut o facultate, am salvat un om de la moarte, şi-am mai şi publicat câteva cărţi* ***pe care****-am primit nouă premii.* (B05a, 26)

(21) *Atâţia oameni îndureraţi,* ***care*** *au nevoie de ajutor sufletesc şi moral, şi atâţia oameni care-au murit nevinovaţi! God Bless America!* (C01, 41)

Când substantivul are articol nehotărât, lectura relativei poate fi ambiguă:

(22) *Şi mie mi-e frică. În fiecare noapte visez unul şi acelaşi vis: că sunt un câine* ***ce*** *linge cizma unui caporal şi caporalul scoate pistolul de la şold şi mă ţinteşte după ceafă.* (B02, 496)

Dezambiguizarea se poate face dacă GN mai are şi alţi determinanţi şi dacă predicatul relativei este specificant:

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(23) *Şi arătă spre o femeie cu batic alb,* ***ce*** *vindea, la o tarabă, mititei cu muştar.* (B02, 504)

În cazul relativelor cu conectiv adverbial, nominalul determinat slab impune lectură apozitivă:

(24) *În fine, a ajuns o asistentă, i-a prescris o rețetă lungă, pe care s-o cumpăr luni,* ***când*** *se deschid farmaciile.* (B01, 343, 57)

(25) *Ne-am dus, am căutat, două ore, Victore, să vedem un loc* ***unde*** *bătuseră ei cu tunurile,* ***unde*** *să-ncap eu culcat şi să-ncapă Costică culcat n-am găsit între gropile de obuz, acolo unde ştiam noi cu precizie c-am fost.* (C04, 272, 49)

(26) *Eu zic că locul lor e în altă parte, nu pe un post național,* ***unde*** *se uită o lume întreagă. Cred că sunt mulți oameni de acord cu acest lucru.* (C01, 454)

1.1.2. Substantive proprii şi substantive cu determinant tare

1.1.2.1. Nume propriu

Un spațiu mai amplu vom acorda numelui propriu ca antecedent / bază pentru relativa periferică apozitivă, el fiind tolerat numai de acest tip de relative (cu excepția cazurilor de antonomază discutate în *Partea I*).

În corpusul nostru, numele propriu reprezintă 23% dintre bazele nominale ale relativelor apozitive, aşadar are o pondere importantă în această categorie. Relativizatorii selectați sunt: *care* (majoritatea ocurențelor: 335 din 405), *unde* (69 de exemple) şi *ce* (1 exemplu):

(27) *Poate am mai mult noroc cu Nicolae Mărgineanu,* ***despre care*** *se spune că e un regizor foarte bun.* (B01, 55, 14)

(28) *Din Montparnasse,* ***unde*** *e singurul zgârie-nori al Parisului, pornim spre hotel.* (B03, 935, 34)

(29) *Un text ce conținea amenințări la adresa Papei Ioan Paul al II-lea,* ***ce*** *urmează să viziteze Polonia între 16 şi 19 august, a apărut pe* site-*ul celui mai mare cotidian polonez. (...)* (J03, 467)

În statistica efectuată pe acest micro-corpus, am considerat că pe lângă antroponime, toponime, acronime şi sigle (care desemnează formațiuni politice, organizații şi instituții), nume de instituții, pot fi incluse în aceeaşi categorie şi sintagmele denominative de tipul *hotelul Park*, *barul*

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Melody etc., pentru că sursa referențială a relativizatorului este întreaga sintagmă şi nu doar numele comun.

- ***Antroponime***

Antroponimele sunt cele mai numeroase nume proprii utilizate ca bază pentru relativa apozitivă. Relativizatorul predilect este *care* [*ce* a fost înregistrat o singură dată în corpus, v. ex. (29)], utilizat fără restricții privind forma sau poziția sintactică:

(30) *Ne spune povestea vieții lui Puşkin, **pentru care**, şi aici, există un cult.* (B03, 114, 85)

(31) *Prezumție de nevinovăție... Adică Serviciul de Informații Externe al țării, plătit din banul public, n-o fi fost în stare să-l informeze până acum pe preşedinte ce-i cu Costea, **pe care** îl ştie în mod sigur ca pe un cal breaz, şi ce plăcintă explozivă se coace în Franța!* (J01, 126)

(32) *Vasile, **pe care** îl enervează cumplit să fie fraierit, îi spune femeii în ruseşte că nu-i dă nimic.* (B03, 155, 105)

(33) *Îl ascult pe Richard Wagner, **din a cărui** proză decupez foarte clar cuvântul „Securitate“.* (B03, 226, 29)

(34) *Cu această ocazie, Solomia a subînchiriat spațiul numitului Pintilie, **cu care** de fapt trăieşte, deşi sunt rude de gradul VII, până îi vine rândul pe tabelul de locuințe.* (B08, 139)

(35) *Comentăm pe drum împreună cu Nae, **căruia** i-a plăcut poezia lui Paulo.* (B03, 26, 32)

Antroponimul poate fi el însuşi apoziție a unei sintagme denominative:

(36) *Amintim doar cazul fostului secretar de stat din Ministerul Industriilor şi Comerțului, **Liviu Hagea**, **care** primea 10.800 dolari pe lună.* (J01, 431)

- ***Toponime***

Toponimele selectează fie relativizatorul pronominal *care*, fie pe cel adverbial *unde* (cu sau fără prepoziție):

(37) *În acelaşi fel se prezintă şi Strada Colțul Putinarilor, **care** începe din strada După Inişte.* (J04, 34)

(38) *Este cazul restaurantului „Pajura“ din stațiunea Venus, **în care** condițiile de depozitare a alimentelor erau încălcate grav, în camera frigorifică fiind descoperite şnițele alături de porumb fiert (...)* (J03, 738)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(39) *Un tip special de coliziune continent / continent care a condus la îngroşarea crustei este cel din Anzii Meridionali din Venezuela, **unde** s-a dezvoltat un sistem de grabene mesozoice care a suferit o compresiune şi o inversiune în timpul Miocenului.* (AC02, 163,48)

(40) *Organizatorii ne-au dus cu forţa cu autocarul la Mânăstirea Dealu, **unde**-am văzut şi eu capul lui Mihai Viteazul.* (B05a, 138)

(41) *Întreb şi aflu că metroul e în reparaţie şi că, până la Plaza de Castilla, **de unde** trebuie să iau autobuzul pentru hotel „Escuela", circulă doar un metrou care face un ocol cumplit.* (B03, 932, 28)

- ***Nume de instituţii***

(42) *În răstimp, Banca Naţională, **care** habar n-a avut, află şi ea de existenţa contractului abia după schimbarea lui Petrovici din funcţia de preşedinte al CEC.* (J01, 27)

(43) *Tot ei dezinformau Ministerul Justiţiei, **care** dădea în scris, pe 17 ianuarie 2000, că împotriva lui Costea n-ar fi fost întreprinsă nici o cercetare.* (J01, 135)

(44) *A.I. a fost reţinut de poliţişti şi prezentat Parchetului, **care** a emis pe numele său un mandat de arestare preventivă.* (J02, 02)

(45) *Celor care mi-ar răspunde că n-am văzut decât centrul oraşelor le voi spune că biblioteca „Lyubinko", **la care** ajungem în jur de trei, e în zona industrială a Moscovei.* (B03, 136, 95)

(46) *Timp de o oră şi jumătate, José Carreras, acompaniat de Orchestra Filarmonicii George Enescu (la pupitrul **căreia** se va afla dirijorul David Gimenez) şi alături de o tânără soprană românca, desemnată de producător, va încânta publicul nostru.* (J01, 22)

(47) *Până acum, APAPS a primit nu mai puţin de 14 scrisori de intenţie din partea investitorilor interesaţi să preia PETROTUB Roman, printre care s-au numărat Soconord din Belgia şi Tubman Internaţional (**care** a mai încercat o dată să preia societatea romaşcană, dar Consiliul Concurenţei a respins concentrarea economică ce s-ar fi creat prin preluarea ei, după ce compania a preluat alte două întreprinderi româneşti).* (J03, 46)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

- ***Nume de produse artistice***

(48) *Au ales, pentru un spectacol de aproape o oră, „Întâlnire cu Marion Davies“,* ***pe care*** *o cântă, inedit şi spectaculos pentru mine, pe ritm de* rock. (B03, 24, 32)

(49) *Pe lângă faptul că sunteţi, poate, cei mai buni, aş dori să vă rog, dacă este posibil, să mai redaţi „Dosarele X“,* ***care*** *a fost un film fenomenal – îmi amintesc că era difuzat la ora 01:00 noaptea acuma doi – trei ani, nici nu mai ţin minte, cert este că nu mă culcam deloc, aşteptând nerăbdătoare să înceapă.* (C01, 58)

- ***Numele proprii compuse prin abreviere***

– *ACRONIME*[7]

Acronimele pot fi articulate, fără a-şi pierde însă calitatea de nume proprii, în sensul că extensitatea nu le este alterată; din punctul de vedere al relativei, baza este un nume unic. Apreciem că în (50), articolul are funcţie nondeterminativă, rolul său e formal clasificator[8]:

(50) *Mai e şi faptul că Sidex-ul,* ***care*** *face 10% din exportul ţării, beneficiază de o conjunctură bună. Anul acesta vinde la dublu, dar cine ştie cât ţine asta?* (J01, 402)

Absenţa virgulei nu afectează lectura apozitivă, pentru că antecedentul relativei, deşi articulat enclitic, asemenea numelor comune, are extensiunea maximală neredusă de relativă (nu există mai multe regii, dintre care doar una subordonată primăriei):

(51) *Aici intră în joc primăria. A Capitalei, de pildă, obligă Radetul* ***care*** *îi este subordonat să achite preferenţial cele patru centrale pendinte de primărie, iar restul banilor să-i plimbe electoral, astfel încât pe 4 iunie bucureştenii să voteze cu inima.* (J01, 52)

(52) *Decizia Primăriei Petroşani i-a deranjat foarte tare pe reprezentanţii UNIROM –* ***la care*** *acţionar majoritar este consorţiul GEROM, patronat de prefectul A.S.* (J03, 686)

– *SIGLE*

(53) *Spre deosebire de PNŢCD şi PNL,* ***care*** *s-au pronunţat pentru atacarea la Curtea Constituţională a unei noi candidaturi la preşedinţie a preşedintelui PDSR, Ion Iliescu, PD este împotriva acestei proceduri.* (J01, 462)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(54) *Diaconescu a fost împins la masa negocierilor cu UDMR-ul* ***care*** *a cerut ca măcar geografia să poată fi învățată în maghiară.* (B01, 233, 36)

(55) *Ei bine, de asta am propus eu un act de poliție lingvistică, exercitat prin CNA,* ***care*** *are şi capacitatea şi datoria să nu permită să iasă pe post orice analfabet, orice agramat, care să mai facă şi o vogă.* (J02, 19)

(56) *Prin HG nr. 991/1990 s-a autorizat înființarea unei societăți cu participare străină, actualul WTC,* ***care*** *urma să aibă mai mulți asociați.* (J01, 432)

Sigla poate fi legată prin aderență de un alt nume propriu:

(57) *Dar, între creditorii importanți ai Galco sunt şi AJOFM Galați,* ***care*** *la declanşarea procedurilor de lichidare avea de recuperat 2, 5 miliarde, CJPAS Galați,* ***care*** *avea de recuperat o datorie de 6 miliarde, la care se adaugă penalități de 8 miliarde, precum şi DGFPCFS Galați,* ***care*** *are de încasat 16 miliarde de lei.* (J03, 68)

1.1.2.2. Nume de rudenie

Numele de rudenie, desemnând referenți unici[9], funcționează similar numelui propriu, cu deosebirea că primesc şi determinanți posesivi sau clitice de D posesiv:

(58) *Abia am găsit-o pe mama,* ***care*** *a venit pentru această sărbătoare.* (B10, 97)

(59) *Îmi spune că la el în casă soția,* ***care*** *e jurist, are contribuția financiară esențială.* (B03, 187, 116)

(60) *Contele nu era scriitor dar, fire sensibilă, a trăit o iubire intensă pentru soția sa* ***care,*** *la patru luni după moartea lui, a părăsit şi ea lumea.* (B03, 220, 25)

(61) *Păcat de tatăl lui* ***care****, pe lângă faptul că a fost şi este un mare cântăreț, a fost şi un om cu o reputație nepătată.* (C01, 44)

(62) *Îmi imaginam Europa, copil fiind, şi îmi plăcea enorm să mă plimb pe hărți, să deschid atlase şi să-mi ascult părinții* ***care****, ca specialişti în inginerie, văzuseră „lagărul nostru".* (B03, 195, 123)

(63) *(...) motivând că nici eu nu țin suficient la rudele lui, exemplu mai-că-sa,* ***care*** *e proprietăreasă la țară.* (B08, 20)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Folosit la plural, numele de rudenie nu mai desemnează un unic referent, aşadar poate fi antecedent pentru o relativă completivă; în aceste situaţii, contextul dezambiguizează uzul:

(64) *Mă îngrozesc deja părinţii, dar mai ales taţii, **care**-şi violează copiii foarte mici. Cred că închisoarea e prea puţin pentru ei.* (C01, 09)

Sunt şi situaţii aproape imposibil de încadrat, ca în (65), cu atât mai mult cu cât locutorul vorbeşte despre două mame, una naturală, alta adoptivă; contextul, datorită incoerenţei enunţului, nu rezolvă ambiguitatea:

(65) *Am considerat-o întotdeauna ca pe mama, dar de la doisprezece ani când ea mi-a spus, deşi eu ştiam, eu ştiam totdeauna că eu n-o iubesc pe ea foarte mult, ca şi cum o iubesc eu pe mama, deşi mama **la care** m-am dus, **care** există şi este-n familie, îi spun pe nume şi sunt relaţiile prieteneşti, amicale, atât.* (C04, 13, 51)

1.1.2.3. Nume cu determinant tare

Descrierile definite, bază pentru apozitive, pot fi folosite generic:

(66) *Dar dacă se-ntâmplă să fii scriitor nu te vede nimeni. Cel mult monstrul Golombre. Ori poliţistul. **Care** te ameninţă cu degetul, preventiv.* (B05a, 24)

(67) *Cel care alege este întotdeauna publicul, **căruia** îi plac cântecele de dragoste.* (J03, 750)

sau specific (cu sau fără determinanţi):

(68) *El acuză regiile locale, **care** revând energia termică furnizată de Termoelectrica, de aroganţă ieşită din comun.* (J01, 58)

(69) *Motivul declarat: criza de timp. Explicaţia reală: dorinţa de a nu deranja clientela de partid **care**-şi aranjase deja ploile, contând pe vechea lege cu 40.000 de posturi călduţe.* (J01, 67)

sau anaforic:

(70) *Opriş a arătat că actul adiţional a fost necesar pentru a mări suma iniţială a contractului de sponsorizare, de la 3,5 milioane dolari la 5.796.980 dolari, pentru că albumul îşi sporise numărul de pagini de la 250 la 400, precum şi **tirajul**, **care** a crescut cu încă 10.000 exemplare.* (J01, 154)

(71) *Două explozii au fost auzite în zona teatrului. Exploziile, **care** au avut loc cu puţin înainte de ora locală 18,30, păreau a fi produse de grenade.* (J04, 40)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Datorită caracterului parantetic al informației din relativă, GN antecedent poate fi mai amplu decât în relativa completivă:

(72) *De darurile mele, pâinile acelea făcute de mine în casă, **care** miroseau de-ți lăsa gura apă şi se frângeau în mâini ca nişte cozonaci, nu se atingea nimeni.* (B05a, 04)

În situațiile de posibilă interferență referențială, când antecedentul se află la distanță, constatăm că pentru lectura apozitivă nu este necesară reluarea antecedentului, identificarea lui se face prin acord:

(73) *Traduc din* [GD *versiunea engleză a textului*] ***care** ne-a fost pusă la dispoziție…* (B03, 211, 21)

(74) [GD *Măsura de limitare a salariilor, în vederea reducerii arieratelor*], ***ce** urmează a fi luată de Guvern la cererea FMI, este contestată de managerii utilităților publice – CONEL, ROMGAZ şi PETROM.* (J01, 618)

Numele comun cu determinant tare poate primi orice relativizator (dintre cei acceptați în apozitivele cu bază nominală):

(75) *Păi… îndepărtarea de sovietici… vezi* [GD *intervenția din Cehoslovacia*] ***când** România a refuzat să…* (B01,363, 60)

(76) *Noul selecționer intenționează să-i păstreze pe F.E. şi G.N., acesta conducând de pe bancă* [GD *ultima partidă a „tineretului“, în compania reprezentativa similară a Luxemburgului*], ***când** românii s-au impus cu 2-0.* (J02, 220)

(77) *Lumea, **câtă** e, merge cu troleibuzul.* (B03, 831, 100)

(78) *În mintea – **câtă** o are – a d-lui Ciumara, premierul Isărescu e un fel de fochist, care în loc să-şi vadă de vane se plimbă creanga prin Europa.* (J01, 772)

(79) *Avem timp să umblăm prin „duty free“-ul din gară **unde** găseşti marfă occidentală la prețuri mici.* (B03, 967, 106)

1.1.3. Pronume

Ca bază a relativelor periferice apozitive, pronumele „tari“ pot funcționa cu sau fără determinanți (pronumele personal, pronumele demonstrativ) sau obligatoriu cu determinanți (pronumele semiindependent).

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

1.1.3.1. Pronume demonstrativ

Când nu are determinanți, demonstrativul este deictic sau anaforic, lectura relativei nefiind influențată de statutul antecedentului:

(80) *Spre deosebire de teoria lui Wagner, continentele nu se deplasează în raport cu fundul oceanic ci sunt purtate pasiv de acesta* ***care*** *joacă, astfel, un rol similar cu al unei benzi transportoare.* (AC02, 35, 16)

(81) *Dar şi aceasta este o femeie încrezută, a adus în bucătărie un dulăpior, fapt ce a nemulțumit pe ceilalți,* ***care*** *nu au drept decât la un raft – substratul tuturor neînțelegerilor acesta este, tendința de a acapara spațiul.* (B08, 49)

Cu determinanți adjectivali, lectura relativei este întotdeauna apozitivă:

(82) *Dar, ia spune, de ce nu încerci şi cu ăştia noi,* ***care*** *i-au luat locul lui Ceauşescu?* (B06a, 34)

1.1.3.2. Pronume personal

Pronumele personal este aproape întotdeauna antecedent al relativei apozitive. Formulăm cu prudență „regula“ distribuțională, pentru că, deşi nu am întâlnit în română o situație de acest tip, teoretic sunt posibile excepții, ca în cazul numelui propriu. Ar putea exista contexte particulare în care relativa operează un decupaj în extensiunea pronumelui. Van Raemdonck, 2000, semnalează o relativă cu antecedent pronume: „*Dans la nuit du tombeau, toi qui m'as consolé, / Rends-moi le Pausilippe*“ (Nerval, *Chimères*), pe care o consideră restrictivă în ideea că extensiunea lui *toi*[10] este redusă contextual la ansamblul obiectelor din universul mental în care acelaşi *toi* se aplică în situația de comunicare; ansamblul poate avea mai mult de un element, în cazul în care locutorul se găseşte în fața unui grup de persoane susceptibile de a fi receptorii enunțului.

Exemplele de mai jos sunt, în opinia noastră, neambiguu construcții cu relative periferice, în toate contextele aducând informații suplimentare despre referentul pronumelui, fără a avea rol de identificare:

(83) *Mă plimb singur sub pretextul unor cumpărături, eu* ***care*** *nu cumpăr nimic niciodată.* (B01, 33, 11)

(84) *Alina merge mai departe, convinsă de misiunea ei „istorică“ de a reforma prima instituția de presă a țării. Ea,* ***care*** *nu are sânge de ziarist nici de-un pahar.* (B01, 76, 16)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(85) *Ce m-a bucurat foarte mult este că l-au filmat şi pe Lelu, el* ***care*** *este cel mai bun prieten al meu, la care ţin foarte mult.* (B10, 14)

(86) *Da' cine-a intrat în casă? Ea* ***care*** *făcea curat. E străină trebui să ne dea nouă.* (C04, 16, 57)

(87) *Dar dialectic vorbind, aşa cum am învăţat şi dumneavoastră şi noi,* ***care*** *am făcut şcoala în România, se poate crede în sinceritatea, în temeinicia, în trăinicia unei reconcilieri naţionale înainte de a se desăvârşi actul de justiţie socială?* (C04, 40, 148)

(88) *Eu le dau cu toată dragostea, a le arăta în expoziţie, dar dânşii,* ***ce****-s cu organizarea, după ce şi-au făcut interesul nu-i mai interesează că acei ce a pictat a trăit acel moment şi este ca şi o bucată din cel ce a pictat.* (B10,620)

(89) *Este seară. Vântul, de aici de la mine,* ***de unde*** *scriu, se aude cum bate.* (B10, 245)

1.1.3.3. Pronume semiindependent

Pronumele semiindependent poate avea ca determinant o propoziţie relativă, însă natura ei depinde de rangul ocupat în structura GN respectiv. Dacă este unicul determinant al pronumelui, relativa va fi completivă (*cf. supra*, Cap. 6, § 4.2.1). Dacă pronumele are şi alţi determinanţi, relativa este apozitivă.

- ***Al*** cu determinant posesiv

Aşadar, *al* cu determinant posesiv nu poate accepta decât relative periferice:

(90) *Nici măcar o economie avansată, rentabilă în principalele sale compartimente, nu-şi poate permite asemenea extravaganţe filantropice, dar mai ales a noastră,* ***care*** *nu e nici una, nici alta.* (J03, 60)

(91) *Cel mai ticălos din baterie a fost al meu,* ***care*** *se numea cazac.* (C04, 09, 48)

- ***Al*** cu determinant pronume personal

(92) *Culmea, că premiul meu e mai substanţial ca al lui,* ***care*** *e Marele Premiu.* (B01, 128, 22)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Obligatoriu, pronumele semiindependent *cel* are un determinant GN în genitiv, GPrep, GAv sau GAj. Absența acestuia determină lectura completivă a relativei:

(93) *Dragă PRO TV, eşti un post nemaipomenit! Ține-o tot așa! Şi aş vrea să se facă o emisiune să mai ajutați oamenii săraci, ca cea de dimineață,* ***care*** *era acum câțiva ani.* (C01, 56)

(94) *Concentrați-vă pe ceea ce se spune, nu pe ceea ce nu se spune, pe efectele secundare ale comunicării sau pe cele colaterale, accidentale,* ***care*** *pot să apară în timpul comunicării.* (AC01, 181)

(95) *Apa le curgea pe creştet, pe gât pe umeri. Antonie îşi îndreptă ochii spre cele două poze. Întâi spre cea de deasupra,* ***de unde****-i zâmbea puştiul, mândru de costumul său de „mariner“.* (B02, 463)

1.1.4. Numeral sau nume cuantificat numeric

Numeralul[11] este antecedent pentru două tipuri de relative. În ambele ipostaze, numeralul este substitut al unui nume cu extensitate cuantificată precis, diferența constă în valoarea pe care o preia anaforicul relativ. Când anaforicul preia integral extensitatea antecedentului, avem de-a face cu relative completive sau periferice, în funcție de poziția propoziției față de nominal şi în funcție de toți factorii discutați mai sus, care pot fi considerați criterii de discriminare. Când anaforicul relativ împreună cu relativa operează o restrângere a extensității numeralului, propoziția este întotdeauna periferică (partitivă). Vom discuta diferențiat cele două situații.

1.1.4.1. Relative apozitive „integrale“

Baza relativei apozitive poate fi un numeral fără determinant, anaforic al unei expresii referențiale:

(96) *Copiii cântă un cântec, îl cântă şi pe al doilea, iar al treilea,* ***care*** *e la origine un „şlagăr“ sovietic, e reluat cu foc de rusul Mihail Kuraev.* (B03, 37, 39)

Relativele cu adverbul *când* au ca bază un numeral care desemnează un interval de timp – ani, ore:

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(97) *În 1942, **când** au publicat prima ediție a tratatului de Teoria literaturii, Wellek şi Warren aveau convingerea că o abordare sistematică a problemelor literaturii este încă posibilă.* (AC03, 07)

(98) *Şi aici curățenie lună şi pe la 7 şi 30 **când** mă plimb prin el, e puțină lume.* (B03, 748, 93)

(99) *Au urmat mai multe călătorii în țara noastră, până în 1994 **când** în urma publicării în „New republic" a unui articol intitulat „Gimnastica românească sau De ce România lui Ceauşescu este asemenea Rusiei lui Stalin", RDK a fost declarat persona non-grata în România.* (J03, 549)

Numeralul poate fi el însuşi apoziție cu bază un substantiv care denumeşte intervale de timp:

(100) *Acesta a fost vicepreşedinte al Băncii Franco-Române în perioada supusă verificării de către organele judiciare franceze, respectiv **1992-1998**, **când** încă mai veneau la scadență la această bancă anumite trate de plată privind afacerea Albumul.* (J01, 723)

Dacă numeralul desemnează o cantitate, o sumă de bani, relativizatorul este *cât*:

(101) *În plus, autoritățile franceze consideră pe bună dreptate dubioase volumele uriaşe de livrări comparativ cu anvergura financiară mai mult decât modestă a firmelor lui Costea, prețurile anormal de mici (50$, **cât** aud că ar fi costat un exemplar din megaalbumul Eterna şi..., e ridicol!) (...).* (J01, 778)

(102) *Astfel, de la 15 mai, prețul mediu la gazele naturale va fi de 1.080.000 lei/1000 mc, față de 900.000 lei/1000 mc **cât** este în prezent.* (J01, 780)

(103) *Sunt bani din cele peste doua miliarde de dolari **cât** costă România falimentul Bancorex.* (J01, 788)

Numeralul fracționar selectează tot adverbul *cât:*

(104) *Deci prețul final la carne ar putea să crească cu doar 0,16%, nu cu 10% **cât** anunță producătorii de carne.* (J01, 786)

Adverbul relativ *unde* poate prelua referința de la un numeral, dacă acesta are valoare denominativă pentru un locativ:

(105) *Alt drum la 14, **unde** locuiesc.* (B03, 940, 47)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

1.1.4.2. Relative partitive[12]

După ştiinţa noastră, singurul loc în care se semnalează existenţa acestor construcţii în limba română este Nilsson, 1969, 136 ş.u. Autoarea remarcă faptul că o serie de propoziţii relative introduse prin *din care*, *dintre care*, *între care*, pot funcţiona fără predicat:

(106) *Prins între două sticle,* ***din care*** *una de vin, iar alta de borviz, se uita la dânsele lung*. (Zamfirescu, *apud* Nilsson, 1969, 136)

Nilsson notează că verbele care se omit sunt verbe cu sens existenţial (*a fi*, *a se găsi*) şi indică şi un exemplu în care verbul este prezent:

(107) *El modelează mici figuri pe care le toarnă în bronz – ori altele, pe care comentatorii le botează după plac –* ***dintre care*** *una este în posesia mea.* (Oprescu, *apud* Nilsson, 1969, 136)

Vom încerca să facem o prezentare mai detaliată a acestor relative periferice partitive, bazându-ne pe date din corpus.

De obicei, nominalul supus modificării prin relativă este un cuantificator – numeral, pronume indefinit – sau un nume al cărui determinant este, în context, asimilat unui cuantificator.

Aceste relative pot fi considerate apozitive cu bază nominală, pe care o repoziţionează însă parţial; doar conectivul relativ este o anaforă integrală, el îşi procură referinţa de la antecedentul nominal cuantificat (sau cuantificator). În cadrul relativei, se subordonează unui cuantificator reprezentând o fracţiune din extensitatea antecedentului. Conectivul este întotdeauna *care*, însoţit de prepoziţii. La construcţiile prezentate de Nilsson, am adăugat şi pe cele cu prepoziţia *printre*. Aşadar, avem în vedere următoarele prepoziţii pentru care am făcut „căutarea“ în corpus:

– *dintre* – exprimă: „selectarea dintr-o serie de elemente considerate ca individualităţi“ (Ciompec, 1985, 277) sau „desprinderea dintr-un interval discontinuu; are valoare partitivă“ (*ILR*, 1978, 356);
– *din* – exprimă „detaşarea dintr-o grupare privită ca *un tot*“[13];
– *printre* – exprimă „străbaterea unui interval discontinuu“ (*ILR*, 1978, 358);
– *între* – „exprimă interiorul unui interval discontinuu“ (*ILR*, 1978, 353).

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

categorie / relator	AC	B	C	J
din care	–	1	1	17
dintre care	1	3	–	4
printre care	2	7	1	11
între care	2	–	–	1
Total	**51**			

Tabelul 2 – Distribuția relativelor partitive în corpus

Din analiza exemplelor selectate putem face observația că nu întotdeauna predicația lipseşte; în această privință, cele 51 de relative se distribuie astfel:

conector	cu predicat exprimat	cu predicat omis
din care	8	11
dintre care	5	3
printre care	5	16
între care	2	1

Tabelul 3 – Distribuția relativelor partitive după tipul de predicat

Considerăm că omisiunea predicatului este o caracteristică secundară, de mai mică importanță pentru sintaxa acestor construcții. În cazul relativelor cu *din care*, *dintre care* şi *între care*, diferențele cantitative dintre relativele cu şi fără predicat sunt nesemnificative. Numai în cazul lui *printre care* predomină exemplele fără predicat.

Observăm de asemenea, că cele patru sintagme relative introduc propoziții care, pe lângă posibilitatea de a omite predicatul, au şi alte trăsături comune:

(i) relativele sunt izolate prozodic[14] de numele pe care îl modifică:

(108) *Gândiți-vă că la o populație de 20 milioane,* ***din care*** *50% trăiesc în mediul rural, cel puțin 2-3 milioane de oameni mănâncă în fiecare zi ciuperci culese din pădure, iar de intoxicat se intoxică în toată țara 20-30 de oameni pe zi.* (C01, 05)

(109) *Limba estonă e vorbită de un milion o sută de mii de oameni,* ***dintre care*** *960.000 locuiesc în Estonia.* (B03, 104, 80)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(ii) antecedentul este un numeral[15]

(110) *Un comando de rebeli ceceni care aveau asupra lor explozivi, au sechestrat, de mai mult de 19 ore, cel puţin 700 de persoane,* ***printre care*** √ *şi cetăţeni străini, într-un teatru din Moscova, cerând încetarea războiului din Cecenia.* (J04, 02)

(111) *Pe locul al treilea se situează municipiul Roşiorii de Vede cu 9,8 miliarde,* ***din care*** *8,7 sunt la populaţie, restul consemnându-se la persoane juridice.* (J03, 680)

(iii) sau un nominal cu determinant cantitativ[16]:

(112) *Pornind de la ideile lui Valéry, separarea poeticii de poietică e o operaţie nici astăzi încheiată în CARE s-au angajat mai mulţi cercetători,* ***printre care*** √ *şi Irina Mavrodin.* (AC03, 190)

(113) *Trebui să vă spun că şi noi, cel puţin unu din…, unii dintre noi,* ***printre care*** √ *şi dumneavoastră, şi eu, şi preşedintele M, şi M.E., şi P.D., şi ă V.P. şi A.N., şi D.V.U. şi domnu D. suntem obligaţi să ne asumăm răspunderile pentru ceea ce ne revine din perioada în care mai mult sau mai puţin am făcut parte din structuri de putere.* (C04, 38, 146)

Antecedent al relativei partitive poate fi chiar substantivul *număr*:

(114) *Menţinerea unei producţii ridicate este necesară având în vedere că numărul consumatorilor individuali a crescut permanent în ultimii ani,* ***din care*** *numai în ultimele luni cu 300.000.* (J03, 86)

În concluzie, majoritatea propoziţiilor care conţin aceste sintagme relative (76% din relativele avute în vedere) au ca antecedent un numeral sau un nume cuantificat. Antecedenţii celorlalte sunt fie substantive colective, fie nominale cu modificatori nedefiniţi, fie pronume nedefinite, aşadar, din punct de vedere semantic, trimit tot la un set de entităţi (a căror extensitate este delimitată cantitativ mai mult sau mai puţin precis) din care relativa face o partiţie:

(115) *La rândul ei, pentru a fi eficace, comunicarea depinde de un complex de factori* ***între care*** *se numără: calitatea managementului (...)* (AC01, 290)

(116) *Dar, ca întotdeauna, acest model rămâne la dezideratul de ideal, în procesul de comunicare dintre şef şi subordonat, la nivelul organizaţiilor existând o serie de deficienţe de bariere comunicaţionale* ***între care*** *menţionăm: solicitările conflictuale ale rolului, efectul de cocoloşire, efectul statutului funcţiei.* (AC01, 349)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(117) *Spre seară plecăm pentru a fotografia câteva case vechi,* ***printre care*** √ *şi casa lui Ghera.* (B10, 90)

(118) *După încetarea din viaţă a lui Mirel, cinemateca din Canada vrea să-i consacre lui Mirel Ilieşu o reprezentaţie a unor documentare* ***printre care*** √ *şi „Liniştea picturii“.* (B10, 448)

(119) *Din studiul lor reiese clar că avea relaţii cu fiecare pe rând. O tragedie a comis şi în familia lui Jereghie pe care l-a corupt spre divorţ de logodnica lui. Iar după ce l-a văzut singur, nu s-a putut limita, umblând şi cu alţii,* ***printre care****, cu regret, mă număram şi eu, ca viitor soţ.* (B08, 118)

În trei dintre exemplele selectate, antecedentul este un nume determinat definit (120), (121), respectiv nedefinit (122):

(120) *Furnizorii,* ***între care*** √ *SNP Petrom, care livrează păcura, dorind să se pună la adăpost, îi iau banii ca damele de consumaţie – înainte.* (J01, 51)

(121) *Până acum, APAPS a primit nu mai puţin de 14 scrisori de intenţie din partea investitorilor interesaţi să preia PETROTUB Roman,* ***printre care*** *s-au numărat Soconord din Belgia şi Tubman Internaţional (...).* (J03, 45)

(122) *...Cicilia, refuză plata până la câştigarea procesului intentat deşi e cert că respectivul nu a primit educaţia corespunzătoare, aruncând periodic obiecte,* ***printre care*** √ *şi alimente.* (B08, 161)

Dincolo de trăsăturile comune celor patru subclase de relative pe care le discutăm aici, remarcăm că există aspecte care deosebesc structurile cu *din* / *dintre care*, pe de o parte, de cele cu *între* / *dintre care*, pe de altă parte.

Realizările lexicale ale predicaţiei (acolo unde este non-vidă) aparţin aceleiaşi zone semantice – sunt verbe „existenţiale“ (în sens larg), care pot fi omise.

În ceea ce priveşte statutul conectorului, considerăm că în ciuda unui anume grad de stereotipie a construcţiei, *care* este relativizator, tocmai pentru că nu îi este alterată calitatea de anaforic.

1.2. *Corelativele – baz□ sau apoziţie?*

Problema corelativului asociat (mai ales) propoziţiilor relative a generat controverse în literatura lingvistică românească, cercetătorii având păreri diferite în privinţa statutului propoziţiei faţă de corelativul pronominal (sau adverbial), *cf*. Ghergariu, 1962; Teodorescu, 1972; Hodiş, 1990.

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Ne putem întreba ce posibilități interpretative neexploatate încă ar putea aduce perspectiva generativă pentru rezolvarea problemei.

Echivalența semantică dintre propoziția subordonată şi corelativ nu poate fi contestată, se pune însă problema atribuirii unei poziții sintactice fiecăreia dintre cele două unități. Adoptăm parțial poziția formulată de Teodorescu, 1972, 107-108, fără a considera însă că argumentul semantic al „concretizării conținutului" pe care îl realizează subordonata este o probă irefutabilă. Ceea ce ni se pare mai important în luarea unei decizii în această problemă este statutul fiecăruia dintre termenii echivalenți față de restul enunțului. Desigur că poziția relativei față de corelativ (ordinea lineară) nu are relevanță, propozițiile relative pot fi deplasate, topicalizate, rematizate, fără să le fie afectat fundamental statutul sintactic. Este adevărat, demonstrativele corelative pot fi interpretate şi ca lexicalizări ale urmei intermediare pe care o lasă GC relativ, atunci când relativele sunt antepuse. E nevoie însă de o interpretare unitară pentru ambele variante, aşa cum sublinia Teodorescu, 1972, 107.

Un exemplu de relativă *fără corelativ*, dar cu o virgulă plasată într-o poziție „interzisă" ne sugerează însă o interpretare care s-ar putea să fie valabilă şi pentru relativele cu corelativ:

(123) *Ar zice* [$_{GD}$ pro**,** [$_{GC}$ ***care*** *l-ar vedea* t_i]], *că este naivitate, dar în schimb a fost realitatea văzută de mine şi numai de mine.* (B10, 343)

Subiectul regentei este vid, („micul" *pro*), iar relativa este o apoziție a acestuia. Virgula dinaintea subordonatei nu este un accident, mulți vorbitori marchează prin pauză legătura de acest tip dintre „subiectivă" şi regentă, probabil tocmai pentru că în cazul românofonilor conştiința subiectului vid este foarte puternică. Orice lexicalizare a lui este resimțită ca *marcată* (stilistic, pragmatic etc.). Dacă ipoteza noastră este corectă, atunci şi în situațiile de lexicalizare a lui *pro* prin demonstrativ, am putea propune aceeaşi interpretare:

(124) [$_{GC}$ ***Cine*** *va privi* t_i *doar a privi*]$_j$, *acela*$_j$ *nu va înțelege* t_{pro} *nimic.* (B10, 235)

Interpretarea se poate extinde şi pentru alte poziții sintactice:

(125) [$_{GC}$ ***La care***$_i$ *mi-a ieşit* [$_{GN}$ *cabinetu* t_i]$_j$ *-n față*], la ăla$_j$ *am vrut să intru.* (C04, 136, 31)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

În (125), un enunț din corpusul colocvial, prepoziția relativizatorului se justifică în două moduri: (a) *care* este extras dintr-un grup nominal în care ocupă poziția de atribut genitival, însă în registrul colocvial, cazul oblic se exprimă şi analitic, cu prepoziția *la*, de exemplu: „*cabinetu la unul din ei*“. Opțiunea pentru această variantă flexionară este favorizată aici şi de coincidența cu prepoziția demonstrativului din regentă, impusă de verb: „*am vrut să intru* ***la*** *cabinet*“. Demonstrativul este coreferențial cu GN „*cabinetu la care*“ şi nu doar cu relativul, de aceea l-am coindexat cu GN. (b) avem de-a face cu un anacolut: poziția de atribut e contaminată cu poziția de adjunct (v. reluarea cu *la ăla*).
Conchidem, aşadar că relativele (pronominale) cu corelativ izolat[17] sunt propoziții periferice, apozitive. Rămâne să vedem dacă relativele adverbiale suportă aceeaşi interpretare.

1.3. *Apozitive cu baz□ non-nominal□*

1.3.1. Adverb

În ipoteza avansată aici privind clasificarea relativelor româneşti, relativele adverbiale periferice se adjoncționează unui nod adverbial sau unui grup prepozițional cu rol de adjunct.

Constatăm că există două tipuri de adverbe care „găzduiesc“ relative periferice: **(**i**)** adverbul sau grupul prepozițional adjunct este *bază* pentru propozițiile relative adverbiale; acestea, grație predicației pe care o conțin, aduc informație semantică suplimentară şi **(**ii**)** adverbele sunt *anafore* / *catafore* temporale sau spațiale, care reiau sau anticipează informația din relativă.

(i) ***bază apozitivă***

Relativizatorul *când* este selectat de adverbe cu sens temporal care exprimă momente ale zilei, anotimpuri sau de adverbe şi locuțiuni adverbiale care funcționează ca indici de ordonare a discursului şi care amalgamează roluri deictice temporale şi textuale[18]:

(126) *Seara,* ***când*** *îi aude răsuflarea potolită, se uită la ea pe furiş şi o vede cu ochii îndreptați spre tavan.* (B02, 323)

(127) *Aşa fac şi oile vara,* ***când*** *e tare cald. Răsuflă repede, fără oprire, şi se ventilează natural.* (B02, 265)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(128) *Uneori, **când** îl zăream tolănit în iarbă, printre oi, cu ochii la cer şi fredonând pe nas un fel de cântec de jale, mă apucau dracii.* (B05b, 42)

(129) *Mai înainte, **când** dăduse la o parte pânza cu flori galbene şi zărise în cadrul de sticlă al ferestrei faţa lui Preda, se înspăimântase.* (B02, 332)

(130) *Mai apoi, **pe când** ieşi dindărătul tufei de măceş, după vreo douăzeci de metri, dădu cu ochii de o bucată de hârtie.* (B02, 304)

(131) *La început, **când** cumnatu-său fusese numit şef, Teoharie Napoleon ar fi vrut să spună acest lucru la toată lumea, dar soră-sa îl sfătuise să tacă.* (B02, 267)

Relativele adverbiale cu *unde* se adjoncționează unui nod adverbial cu sens spațial, de cele mai multe ori un deictic pentru plasarea spațială a emițătorului:

(132) *Spre seară am ajuns la Timişoara. Domnul Mirel mi-a căutat o cameră aci, **unde** stau dânşii, la hotelul Continental.* (B10, 27)

(133) *E greu de trăit aici, **unde** alternativele, opţiunile par retezate şi asta deşi Cernobîl e în Ucraina.* (B03, 966, 104)

(ii) ***anaforă*** / ***cataforă*** *temporală sau spațială*

(134) *Şi să ştiţi că atunci **când** a ţinut cura de slăbire de la Brejbeanu, bea pe zi căci nu, nu bea decât o cafea de dimineaţă, avea şi tensiune…* (C04, 209, 83)

(135) *Rezumatele oferite la sfârşitul fiecărei teme au rolul de a sistematiza informaţia (acolo **unde** este cazul) pentru a asigura o mai bună însuşire a ei; ele nu au în nici un caz rolul de a ţine locul parcurgerii şi asimilării informaţiei cuprinse în tematică.* (AC01, 06)

Aceste adverbe, spre deosebire de cele din exemplele anterioare, par să aparţină „domeniului relativei“. În (135), adverbul *acolo* este izolat de restul enunțului, în aceeaşi unitate sintactică parantetică cu relativa.

Că adverbele anaforice de tipul lui *atunci* / *acolo* au un alt statut sintactic decât adverbele *bază* pentru apozitivă o dovedeşte enunțul (136), care conține ambele ipostaze adverbiale. *Atunci* este folosit anaforic, adverbul *seara* este antecedentul său coreferențial:

(136) [***Când** am fost data trecută*], *seara, **atunci** te-am văzut.* (B09, 71)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Adverbul *atunci* poate funcționa și în contexte de tip (i), dacă e un deictic temporal care se raportează la momentul enunțării:

(137) *Am şi acum, **ca atunci când** am trecut dinspre Hanovra spre Malbork, imaginea unui oraş imens.* (B03, 812, 113)

Conchidem, aşadar, că putem vorbi de relative adverbiale apozitive în situațiile de sub (i), în care subordonata completează informația conținută în grupul adverbial sau prepozițional cu rol de adjunct. În cazurile de tip (ii), când adverbul din vecinătatea relativului este un anaforic (care conservă şi o valoare de deictic spațial sau temporal indicând circumstanțe diferite de ale situației de comunicare)[19], avem probabil de-a face cu relative periferice circumstanțiale. Sintactic, diferența dintre cele două tipuri de adverbe constă în gradul de coeziune cu relativa: în cazurile (i), adverbele sunt adjuncți în matrice, relativa adjoncționându-se la aceste noduri; în cazurile (ii), remarcam că adverbele par a se plasa sub GC, ca specificatori ai grupului adverbial relativ. Tot specificatori sunt adverbele *taman* / *tocmai* şi locuțiunea *peste tot* (cu rol de cuantificator universal):

(138) *Tamam **când** autocarul spre gară stă să plece, apare din cameră şi estonul Karl Martin Sinjarv.* (B03, 819, 40)

(139) *Este tragic ce s-a întâmplat acolo, dar este tragic şi ce s-a întâmplat şi-n Vietnam, şi la Hiroshima, şi peste tot **unde** problemele se rezolvă prin omorârea atâtor oameni nevinovați.* (C01, 458)

În (140), unde locativul este abstract (*pe tărâmul derizoriului*), *acolo* subliniază lectura metaforică a adjunctului:

(140) *În tot cazul analiştii neamului sunt siguri că au asistat la o manevră politică de împingere a cazului Severin pe tărâmul derizoriului, **acolo unde** nimeni nu s-ar mai gândi să-i ceară socoteală.* (B01, 168, 26)

Totuşi, distincția la care am ajuns ridică unele probleme, deloc neglijabile, dacă raportăm aceste tipuri de subordonate la corespondentele pronominale. Construcțiile cu *acolo **unde***, *atunci **când*** sunt similare cu grupările *acela **care***, *cel **ce***, pentru care am propus o interpretare diferită: demonstrativul nu face parte din GC, ci aparține GD cu nume vid „pro". Dacă ipoteza lansată în cazul relativelor completive este corectă, atunci putem considera că şi în cazul relativelor adverbiale de tip (ii) avem de-a face cu o categorie vidă, însă de altă natură lexico-sintactică. Am putea considera că e corectă interpretarea lui *acolo* sau a lui *atunci* ca specificatori, însă ei se plasează sub nodul Spec al unui GAv sau GPrep vid

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

din matrice, deci nu aparţin relativei. O dovadă în acest sens poate fi faptul că există construcţii în care *acolo* e însoţit de prepoziţii care nu se justifică în categoria relativizată:

(141) *Cu două mişcări de braţe ajunse* [$_{GPrep}$ *până acolo* **e** **[**$_{GC}$ ***unde***$_i$ *era uşa* t_i], *se scufundă, aici curentul de apă devia spre bucătărie şi Teoharie îşi aminti că geamul de la bucătărie era larg deschis, trebuia să se ţină strâns de canatul uşii pentru a nu fi smuls de curent, mai făcu vreo două mişcări şi ajunse în baie.* (B02, 470)

S-ar putea obiecta că acesta nu e un argument solid, e posibil ca prepoziţia să aparţină totuşi relativizatorului, care ar fi un GPrep deplasat dintr-o poziţie de adjunct. Există însă contexte în care şi *acolo* şi *unde* au prepoziţii:

(142) *Toyota îşi reluă drumul, însă în sens invers,* [$_{GPrep}$ *pe* [*acolo* e [$_{GC}$ [$_{GPrep}$ ***pe unde*** *venise* t_i]]]]. (B02, 465)

Credem că aceasta poate fi o dovadă că interpretarea cu „corelativul“ aparţinând propoziţiei matrice rezistă. Dacă nu ar fi aşa, atunci enunţuri ca (143) ar trebui să fie reperabile:

(143) **Toyota îşi reluă drumul, însă în sens invers,* [$_{GPrep}$ [e [$_{GC}$ [$_{GPrep}$ ***pe*** [$_{Spec,\ GC}$ *acolo* ***unde*** *venise* t_i]]]].

În concluzie, propunem pentru relativele adverbiale cu „corelativ“[20] o interpretare sintactică similară cu a completivelor cu GD vid, fără ca aceasta să aibă drept consecinţă tratarea lor ca relative completive. Nodul „gazdă“ este unul non-argumental în cazul relativelor adverbiale, aşadar ele vor fi considerate periferice circumstanţiale. Când nodul gazdă este el însuşi o apoziţie, relativa rămâne circumstanţială, aşa cum interpretăm ca relative completive situaţiile în care pronumele semiindependent *cel*, de exemplu, este apoziţie [*cf.* (144) şi (145)]:

(144) *Pe urmă se duse* [$_{GPrep}$ *în dormitor*], [$_{GAv}$ *acolo* e [$_{GAv}$ ***unde*** *îi rămăsese privirea* t]], *şi se aşeză pe pat.* (B02, 472)

(145) *Individul se urcase* [$_{GPrep}$ *în vagonul din spate*], [$_{GD}$ *cel* pro [$_{GC}$ ***ce*** *în sens invers devenea primul*]]. (B02, 530)

Ceilalţi relativizatori adverbiali – *cât*, *cum* – funcţionează similar cu *unde* şi *când*. „Corelativele“ neizolate de relativ sunt specificatori ai poziţiei vide din regentă, chiar atunci când acea poziţie vidă este în raport apozitiv faţă de un adjunct non-vid [*cf.* (146) şi (147)]:

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(146) *Nu dădu imediat importanță și continuă să meșterească dedesubt prin măruntaie. Până ce, deranjat, se sprijini în cele din urmă într-un cot și se trase puțin în afară.* ***Atâta cât*** *să vadă cine este.* (B02, 383)

(147) *Se uită la pat. Se putea trânti. Să doarmă un ceas, două, atât* ***cât*** *să treacă timpul mai ușor, să se estompeze contradicțiile din sinea lui, ori chiar să le uite.* (B02, 386)

Corelativul modalelor de măsură progresive este tot un component al matricei:

(148) *Gradul de detaliere și de corectitudine ale hărților paleogeografice este, în general, cu atât mai ridicat* ***cu cât*** *ne referim la o epocă mai apropiată de cea actuală.* (AC02, 89, 31)

În (149), acordul defectuos poate fi o dovadă că adverbul *atât* e resimțit ca un mijloc emfatic și nu ca un adjectiv pronominal, „acordabil" cu relativul:

(149) *Dar nu democrația, nici economia de piață, atât* ***cât*** *este, sunt vinovate.* (J03, 598)

(150) *Bine, dar n-a ieșit așa* ***cum*** *te așteptai tu.* (C04, 252, 67)

(151) *Și-n București este acum la fel, și tot așa cu și cu toate astea lumea totuși își făcea viața: așa* ***cum*** *o putea, își făcea copii.* (C04, 259, 28)

Uneori, corelativul poate fi un adverb specializat pentru exprimarea unei circumstanțe, de exemplu *tot*, pentru raportul concesiv. El este de asemenea un indice al poziției vide din regentă, nu poate fi bază apozitivă pentru relativă:

(152) ***Orice*** *zicea tata, până la urmă se întorcea și tot mă iubea și mult mă sprijinea.* (B10, 331)

(153) *Profesorul nu știa bine decât nemțește, iar Tina avea cunoștințele rudimentare din școală și* ***oricât*** *și-ar fi țuguiat buzele tot „iu" îi ieșea.* (B07, 45)

1.4. *Apozitive cu bază propozițională*

Relativele periferice apozitive a căror bază este propozițională pot fi pronominale sau adverbiale, însă conectivul lor este în aceste cazuri de cele mai multe ori un relator. Am propus (*supra*, Cap. 4, § 2) o definiție

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

provizorie pentru aceşti conectori relativi, considerând că ei nu prezintă decât parțial trăsăturile anaforice ale relativizatorilor, iar poziția pe care o ocupă în nodul Comp este diferită de cea a relativizatorilor. Definiția se impune nuanțată.

În corpus am identificat construcții relative apozitive care repoziționează o bază propozițională şi o amplifică semantic, atât în microcorpusul cu *care*, cât şi în cel cu *unde*. Cu excepția lui (154) (unde ar putea fi considerat totuşi o variantă contextuală a lui *ceea ce*), în celelalte exemple *care* apare în ipostaza de *relator*:

(154) *…de ce nu ar trece Registrul Comerțului la reprezentanța NATO din România,* ***care*** *este o măsură la fel de nepotrivită ca şi cea de trecere la Guvern?* (J03, 38)

(155) *Şi i-am spus că şi io am stat şi mi-am făcut temele, ştii,* ***la care*** *el a percutat imediat…* (C04, 135, 62)

(156) *Fireşte, asta subîntinde subtil şi precis sensul că dl. preşedinte înțelege tot.* ***Drept care****, Occidentul ascultă cuvântul său înțelept.* (J01, 400)

(157) *Urmează o jumătate de oră de împărțit stixuri, pe Corso,* ***după care*** *candidatul se duce ață la cinematograf, să facă o baie de mulțime.* (J01, 399)

Uneori, sensul global al propoziției bază poate fi rezumat în relativă, conectorul fiind un grup nominal complex:

(158) *Dar, accidentată fiind de tren, am rămas cu picioarele rupte din şold, tovarăşe Inspector General,* ***din care cauză*** *am nevoie de un eminent ajutor, unicul meu copil fiind dispărut de la şcoală pe data de 7 septembrie.* (B08, 119)

(159) *Întradevăr, susnumita, după scoaterea din munca de preşedintă a autoapărării locale, a fost internată pentru tulburări de somn, vise neliniştite, stări de agitație şi pierdere ponderală – are numai 35 kg. După părerea noastră, suferă de boala ideilor fixe, în special pentru faptul că vrem să o taxăm nebună,* ***cu care ocazie*** *statul să-i ia şi copilul.* (B08, 155)

Fără a afirma că se suprapun pe tiparul descris mai sus, al apozitivelor cu bază propozițională, credem că şi enunțurile cu *care* utilizat invariabil în limba vorbită tinde să devină relator, *cf.* exemplele preluate de la Merlan, 1998, 194:

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(160) *A venit la noi un elveţian,* ***care*** *proiectul lui l-a interesat pe director* (fizician D. – E.D., *apud* Merlan, 1998)

(161) *O. are doi prieteni* ***care*** *părinţii lor provin din Maroc.* (studentă E.S. – Ştiinţe Economice, *apud* Merlan, 1998)

Tot relator e şi *unde* în relativele apozitive cu bază propoziţională:

(162) *Privirea constituie un mod „netactil" de a atinge pe cineva,* ***de unde*** *şi expresia „a mângâia cu privirea".* (AC01, 204)

Statistica dovedeşte că exemple cu *care* şi *unde* relatori sunt destul de rare. Comparaţia cantitativă în microcorpusul apozitivelor de acest tip înclină balanţa în favoarea relatorului *ceea ce* cu sens neutru. Acestea sunt majoritare în toate categoriile din corpus (şi în totalul apozitivelor cu bază propoziţională: 51,5%, adică 105 construcţii din 204).

(163) *O placă oceanică este subdusă sub o altă placă oceanică,* ***ceea ce*** *poate conduce la formarea unui arc vulcanic gros ca cel din M. Filipine.* (AC02, 157, 47)

(164) *Dar şi fără predispoziţii ereditare, franceza a fost singura materie la care Lidia a avut numai 10 şi a luat o olimpiadă pe oraş,* ***ceea ce*** *a făcut-o să dea la Filologie.* (B07, 47)

(165) *Dacă păstrau acelaşi subiect, dacă rămânea în acelaşi subiect,* ***ceea ce*** *era greu de realizat după cum decurg evenimentele, ă atunci poate aveam şi alte răs… aşa era mai comodă această conversaţie.* (C04, 178, 143)

(166) *Spre sfârşitul anului, economia SUA îşi va reveni,* ***ceea ce*** *va face ca Rezervele Federale să crească ratele dobânzilor la 3%.* (J03, 527)

2. *RELATIVE PERIFERICE „CIRCUMSTANŢIALE"*

2.1. *Justificarea sintactică a statutului periferic*

Am arătat *supra*, § 1, că există similitudini între relativele completive şi cele periferice privind gradul de vizibilitate a nodului „gazdă". Astfel, dacă există relative completive *subordonate* unui nod nominal realizat fonetic (integral sau parţial[21]), precum şi relative completive cu nod vid, relativele periferice, la rândul lor, se pot *adjoncţiona* unui nod vizibil

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(nominal, adverbial sau propoziţional) – le-am circumscris categoriei apozitivelor – sau pot fi adjoncţionate unui nod vid – relativele circumstanţiale.

Diferenţa dintre cele două clase majore de propoziţii relative este justificată de relaţia pe care o au cu nodul „gazdă " şi de poziţia sintactică a acestuia. Când acest nod se găseşte într-o poziţie argumentală în matrice, chiar dacă nu are realizare fonetică, relativa dependentă de el va fi completivă. Precizăm însă că am încadrat în clasa relativelor completive şi construcţiile în care poziţia sintactică a nodului gazdă este non-argumentală, dacă relativa este un argument al GD lexical (non-vid). Această precizare ar putea părea o inconsecvenţă a demersului nostru taxonomic. Ea trebuie justificată. Fie, de exemplu, enunţurile (167 a, b):

(167) a. *A lucrat* [$_{GPrep}$ *în* [$_{GD}$ *modul* [$_{GC}$ ***în care*** *lucrase şi altădată*]]].

b. *A lucrat* [e [***cum*** *lucrase şi altădată*]].

GPrep care găzduieşte relativa de sub (167 a) este din punct de vedere sintactic, un adjunct, aşadar se află în poziţie non-argumentală în matrice. Relativa este totuşi completivă, pentru că ea saturează o valenţă a GD. Enunţul (168 a) este agramatical, dar devine gramatical cu un determinant GAj, de exemplu (167 b):

(168) a. * *A lucrat* [$_{GPrep}$ *în* [$_{GD}$ *modul* e]].

b. *A lucrat* [$_{GPrep}$ *în* [$_{GD}$ *modul obişnuit*]].

În (168 b) am putea recurge la o interpretare similară, cu un GPrep vid, care domină un GD vid, iar relativa să satisfacă o valenţă a acestui GD vid, în acelaşi mod în care se întâmplă asta în (167 a). Este posibil, cu atât mai mult cu cât există construcţii în care adverbul relativ *cum* se subordonează unui GN: *modul* ***cum***, *felul* ***cum***. Problema nu este aici adverbul relativ (am arătat că există destule situaţii în care conectivul relativelor completive poate fi adverbial), ci poziţia sintactică a nodului gazdă. Atâta vreme cât ea este vizibilă (transparentă sau semitransparentă[22]), putem prezuma că este de tip nominal, aşadar conţine un GD cu valenţă saturabilă prin relativă. Dacă un nod în poziţie de adjunct este vid, opacitatea lasă deschise ambele posibilităţi, adică grupul sintagmatic respectiv poate fi adverbial / adjectival sau nominal. Consecinţa în primul caz ar fi interpretarea relativei ca periferică: adverbele şi adjectivele nu au o valenţă care să fie satisfăcută obligatoriu de o relativă (ele sunt indiferente la categoria determinării).

Rezumând, dacă relativa cu conectiv adverbial se asociază unui nod vid[23] din matrice convenim să o tratăm ca periferică, chiar dacă, teoretic, res-

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

pectivul nod vid *ar putea* avea *şi* realizare nominală (care ar conduce la interpretarea relativei ca RC), considerând *probabilă* natura adverbială a nodului vid (deşi e *posibilă* şi realizarea nominală). Criteriul cel mai lipsit de ambiguitate rămâne însă calitatea de argument al nodului gazdă. Astfel, în cazul nodurilor vide, dacă ele sunt în poziţie argumentală în matrice, atunci şi relativa este completivă. Dacă nodul gazdă e un adjunct (în poziţie non-argumentală), relativa este periferică. Aşa se explică tratarea diferenţiată (RC sau RP) a unor subordonate care în analiza tradiţională sunt în mod neechivoc circumstanţiale sau atributive. În exemplele de mai jos, indicăm şi varianta de interpretare din gramatica „uzuală".

2.2. *Clasificarea RP circumstanţiale dup relativizator*

Relativele periferice circumstanţiale (RPC) vor fi aşadar relativele cu conectiv adverbial *unde*, *când*, *cum*, *cât*, la care se adaugă pronumele sau adjectivele[24] compuse cu *ori-* (*oricine*, *orice*, *oricare*, *oricâţi* / *oricâte*) şi adverbele corespunzătoare (*oriunde*, *oricând*, *oricum*, *oricât*).

- RPC adverbială adjoncţionată unui nod verbal – tradiţional: *circumstanţială temporală*.

(169) *Acuzaţia mi s-a părut şi mi se pare cel puţin stranie şi numai când mă gândesc că acelaşi moderator a părut a surzi* ***când*** *Vitalie a adus vorba, la aceeaşi întâlnire, despre crimele comunismului.* (B03, 758, 97)

- RPC adverbială adjoncţionată unui nod nominal de origine verbală – tradiţional: *atributivă*.

(170) *Este ceea ce românii cunosc, încă din comunism sub numele de „pusul unei vorbe bune* ***unde*** *trebuie"*. (J03, 671)

Ne despărţim aici în mod radical de interpretarea tradiţională, pentru că deşi relativa depinde de un nominal – *pusul* – nu o putem considera RC, aşa cum am considerat majoritatea atributivelor restrictive. Aici, numele este de origine verbală şi păstrează disponibilităţile combinatorii ale supinului din care provine, implicit şi posibilitatea de a avea determinări circumstanţiale. Circumstanţialul este de tip facultativ, aşadar relativa este periferică.

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

- RPC adverbială adjoncționată la un nod adjectival – tradițional: *modală de identificare*.

(171) *Da, stătea nemişcat, cu mâinile în buzunare, nu, nu avea să moară tocmai aici, gâtuită, în mizeria asta, în mocirlă, gâtuită de un nebun, se uita la ea fără un sunet, nu râdea măcar, caraghios* ***cum*** *era cu dungile alea de pitic în cap.* (B09, 67)

- RPC pronominale – tradițional: *circumstanțiale concesive*

(172) *Acumularea unor cunoştinţe reprezintă un obiectiv major al instruirii,* ***oricare*** *ar fi nivelul de şcolaritate.* (AC04, 183)

(173) *În jurul gazonului,* ***cu oricine*** *discuți, indiferent dacă este vorba de jucători, tehnicieni sau oameni din conducerea Consiliului de Administrație, toți spun că echipa lor mai păstrează şanse de calificare, că Dinamo poate recupera diferența de două goluri la care a pierdut partida-tur de la Bruges.* (J03, 630)

(174) *Limbajul natural e studiat de lingvistică, dar în acelaşi timp şi de semiotică, într-un cadru mai larg care implică analiza şi comparația comunicării mesajelor* ***de orice*** *natură ar fi ele.* (AC03, 237)

- RPC adjectivală – tradițional *circumstanțială concesivă*

(175) *Concluzia e că* ***oricât*** *sprijin ar avea din partea familiei, nu poți face nimic fără ajutor profesionist şi suport material.* (C01, 450)

- RPC adverbiale – tradițional *circumstanțiale concesive*

(176) *Mă uitam la câte un tânăr şi-mi aminteam de Lelu, prietenul meu, de care nu pot să mă despart şi* ***oriunde*** *sunt, gândul meu se îndreaptă spre el.* (B10, 62)

(177) *Poate veni la noi* ***oricând*** *doreşte.*

(178) *Cum Vlad refuza să ducă raționamentele până la capăt, astfel de garanții rămâneau suficient de încântătoare pentru el,* ***oricum*** *ar fi fost ele pentru adevărații lor chiriaşi.* (B09, 38)

(179) ***Oricât*** *de mult şi-ar dori-o, criticul nu poate deveni un emul al omului de ştiință.* (AC03, 151)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

3. *PSEUDO-RELATIVE*

Unul dintre avantajele utilizării unui corpus de mari dimensiuni a fost faptul că după operația de „cernere" în funcție de delimitările teoretice la care am ajuns, au rămas suficient de mulți itemi „reziduali", astfel încât să fie posibilă şi în cazul lor identificarea unor tipare recurente. O serie de construcții cu conectiv relativ par a nu se încadra în nici una dintre clasele majore delimitate în descrierea relativelor româneşti. Este vorba despre construcții care conțin adverbele relative *unde* şi *cum* fără statut de relativizator. După relația pe care o stabilesc aceste construcții cu restul enunțului, considerăm că avem de-a face în cazul lor cu o relație de nondependență şi nonechivalență, ceea ce înseamnă plasarea în alt plan discursiv. Le putem considera aşadar construcții incidente (ca în gramatica tradițională).

3.1. *Construcții incidente □i cu rol afectiv*

Am remarcat în (162), reluat aici ca (180) suspendarea predicației din relativa apozitivă cu *unde*, ceea ce confirmă statutul său de conector nerelativizat, aşadar îndepărtat de o categorie relativizată de origine.

(180) *Privirea constituie un mod „netactil" de a atinge pe cineva, **de unde** şi expresia „a mângâia cu privirea".*

Şi mai opacizată apare această relație în (181):

(181) *Evaluarea ritmului de lucru: Rm = Tn / Tm x 100, **unde**: Rm – ritm de lucru (coeficient de viteză), Tn – timp prevăzut de normativ (timp dezirabil), Tm – timp efectiv utilizat.* (AC04, 199)

Adverbul *unde* este aici un *apozem*[25], o marcă a apoziției, aflată în poziție incidentă atât față de bază, cât şi față de apoziție.

Într-o poziție similară, îndepărtată de categoria relativizată dar cu rol identic cu al unui „deixis textual, care marchează introducerea unei teme în discurs" (Ionescu-Ruxăndoiu, 1995, 80), funcționează şi construcția *după cum urmează*:

(182) *Culorile utilizate pe hărți, secțiuni şi coloane stratigrafice au fost numerotate de la 1 la 24 **după cum urmează**: alb – 1, galben de lămâie – 2 (...).* (AC02, 67, 23)

Adverbul *cum* este conector şi pentru comentarii *din off* ale locutorului (v. şi marcarea grafică a izolării comentariului de *dictum* prin virgulă sau paranteză):

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

(183) *Formarea prin expansiune locală a bazinelor retro-arc (**cum** sunt cele din Pacificul de vest) produce deplasarea arcurilor insulare dinspre continent spre ocean.* (AC02, 168, 48)

(184) *Există astăzi în spațiul teoriei literaturii, **cum** a existat întotdeauna, un fel de ceartă între adepții punctului de vedere tradițional şi promotorii unor concepte şi metode moderne.* (AC03, 03)

(185) *Ori auzim cu obstinație, **după cum** s-a subtitrat la un film, că un ins a fost omorât cu drujba. Oameni buni, „drujba" înseamnă în rusă „prietenie" şi este vorba doar de o marcă…* (C01, 433)

(186) *Istoricitatea oricărui punct de vedere e, **cum** am văzut, relativă.* (AC03, 92)

Şi alte construcții pot fi încadrate în această clasă – propoziții relative desemantizate, cu rol de marcă afectivă sau ironică a intensității:

(187) *După mine este o tâmpenie **cum nu se poate**.* (B10, 400)

(188) *E de-o răutate **ce nu s-a văzut**!* (A.B., text oral)

(189) *…Da, minunat! **Ce n-a văzut** Parisul, Londra şi Mizilul!* (S.B., text oral)

4. *Concluzii*

La finalul descrierii relativelor periferice în limba română, înainte de a face o sistematizare a tipurilor de construcții încadrate aici, constatăm că relativele periferice sunt mai eterogene decât relativele completive. Aşadar, se impune să facem unele considerații privind ambele clase de relative.

În categoria relativelor completive (RC) intră numai propoziții dependente de un nod nominal (realizat fonetic sau vid) sau de un nod adverbial sau nominal, întotdeauna vid, în cazul circumstanțialelor obligatorii. Acestora le corespund în clasificările sintactice tradiționale propoziții atributive (dacă nodul gazdă e realizat fonetic), respectiv subiective, predicative, completive, predicative suplimentare şi circumstanțiale obligatorii (dacă nodul gazdă e vid).

În clasa relativelor periferice (RP), am inclus două tipuri de construcții relative: *apozitive* şi *circumstanțiale*. Apozitivele au bază nominală sau non-nominală (adverbială sau propozițională).

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Deosebirea dintre RC şi RP apozitive cu centru nominal este de natură sintactică şi semantică, aşa cum am arătat. Sintactic, RP apozitive cu centru nominal sunt adjoncționate şi nu subordonate grupului nominal. Semantic, distincția se face în termenii decupajului pe care îl operează relativa în extensitatea centrului nominal antecedent (distincția clasică restrictiv / non-restrictiv).

În privința RP circumstanțiale (asociate întotdeauna unui centru vid din matrice), am arătat că, deşi ar fi posibilă în cadrul modelului pe care l-am propus interpretarea unora dintre construcții drept completive (există numeroase circumstanțiale cu realizare nominală), pentru că nodul gazdă este vid, aşadar opac[26], nu putem avea certitudinea că nu ar fi adverbial, aşa cum nu putem avea certitudinea că nu e nominal. Am optat pentru prezumția că centrul circumstanțialelor e adverbial, dată fiind realizarea „canonică" a acestor poziții sintactice în română. Aşadar, natura lexico-gramaticală a relativului joacă un rol secundar în decizie, criteriul cu care am avut intenția să fim consecvenți a fost criteriul sintactic. V. şi schema din *Capitolul 5*.

Pseudo-relativele sunt construcții care conțin element relativ, dar care au un mecanism de formare diferit de cel al construcțiilor relative propriu-zise. În aceeaşi categorie am putea încadra interogativele indirecte, astfel este necesară aici o scurtă digresiune, privind statutul sintactic al acestor construcții care, la „suprafață" conțin pronume şi adverbe relative.

În cadru teoretic generativ-transformațional, Pană-Dindelegan, 1966 şi 1976/1999, 196, indică o istorie derivativă diferită pentru relativele interogative indirecte: R este semn de suprafață al unei subordonate interogative parțiale, iar transformarea la care este supusă secvența de bază: Nominal ◦ R ◦ P este o *transformare interogativă parțială*, în care nominalul se lexicalizează prin *faptul*, iar P este mai întâi supusă transformării interogative, apoi suprimării nominalului *faptul*. Poziția sintactică pe care o ocupă relativa interogativă depinde de poziția sintactică a succesiunii Nominal ◦ R ◦ P:

(190) *Mă interesează ◦ faptul ◦ tu vorbeşti ◦ despre faptul ◦* (GPrep ◦ Int) → Transformare interogativă → *Mă interesează ◦ faptul ◦ despre ce vorbeşti* → Suprimarea nominalului „faptul" → *Mă interesează despre ce vorbeşti.*

În GB, interogativele indirecte se explică prin deplasarea elementului relativ (*Wh-Movement*), ca şi interogativele şi relativele cu antecedent,

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

deosebirea între aceste structuri constând în alegerea nodului sub care se leagă subordonata. Interogativele indirecte se subordonează unui verb [*a (se) întreba*, *a cerceta*, *a se frământa*], unui adjectiv participial (*curioasă*, *interesată*) sau unui substantiv (*verificarea*, *întrebarea*, *gândul*, *curiozitatea*) de informare, control sau dubitandi[27].

(191) *Vru să-i zică ceva, să o întrebe* ***ce*** *maşină i-ar plăcea ei să aibă (...)* (B02, 194)

Semnul interogației totale este conjuncția *dacă*, iar cuvintele (relativ-)interogative sunt semnul interogației parțiale:

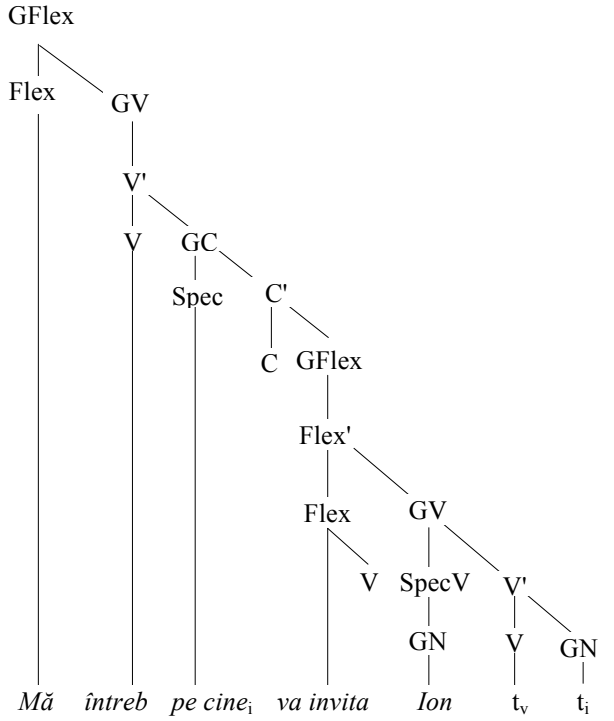
(192) a. *Mă întreb* [*pe cine*$_i$ *va invita Ion* t_i].

b. *Era nehotărâtă* [*ce*$_i$ *să spună* t_i].

c. *Întrebarea* [*cum*$_i$ *se vor descurca* t_i] *o frământă.*

(193) este S-structura configurației de sub (192a).

(193)

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

Subordonata (GC) se află sub nodul V', deci este complement al centrului V, fără a avea un centru GD, ca relativele completive.

Interogativa indirectă poate fi obținută și prin deplasare la distanță:

(194) *Mă întreb* [$_{GC}$ *pe cine*$_i$ [$_{GFlex}$ *crezi* [$_{GC}$ t'$_i$ *că* [$_{GFlex}$ *va invita Ion* t$_i$]]]].

Relativul se deplasează peste două borne, deplasarea este autorizată, iar relativul lasă o urmă t_i în poziția obiect direct de unde este extras și o urmă intermediară t'_i în GC „survolat".

Dindelegan, 1992, amintește, alături de centrele sintagmatice calificate semantic[28] pentru interogative indirecte, verbe *contextual interogative* de tipul:

(195) *N-am știut* [*cine*$_i$ *vine* t$_i$].

În corpusul[29] nostru, majoritatea interogativelor indirecte au drept centru verbul *a ști*. Deși, aparent, propoziția s-ar putea încadra în clasa relativelor completive cu centru vid, diferența dintre relative și interogative constă tocmai în absența unui GD. Verbele tranzitive de tipul lui *a ști*, *a întreba*, chiar intranzitive de tipul *a se mira* nu selectează complemente nominale, ci propoziționale. Conectivele acestora sunt parțial omonime cu relativizatorii, ceea ce corespunde omonimiei interogativ-relativ din sistemul pronominal și adverbial românesc. Există și incompatibilități între componentele seriei: conectori exclusiv interogativi – locuțiunea *de ce* – și conectori exclusiv relativi: *oricine*, *orice* etc., precum și relatorii (*ceea ce*).

NOTE:

---

1 Am arătat și *supra*, Cap. 1, că virgula nu poate constitui un criteriu de discriminare, însă atunci când există, lectura relativei ca RC nu este posibilă.

2 De fapt, descrierea sintactică nu poate fi (singură) o perspectivă infailibilă. *Cf.* Kleiber, 1987, 29: „nimic nu garantează *a priori* pertinența opoziției semantice clasice; dacă datele semantice se schimbă, datele sintactice se vor schimba, de asemenea."

3 *Cf.* Cornilescu, 1980/1996, pentru o clasificare a relativelor apozitive în termenii maximei cantității a lui Grice.

4 Kleiber, 1987b, 38, arată că pronumele relativ este opac în ceea ce privește indicațiile privitoare la cuantificare sau la specificitatea GN, de aici dificultatea cu care se confruntă gramaticile generative în efortul de a recupera elementele opacizate, de aici diferitele variante propuse; „este clar că diferența între ceea ce am

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

numit relativă specificativă *nu se poate localiza la nivelul pronumelui relativ*, ci trebuie căutată în restul propoziţiei relative – la *predicatul verbal*.“ (*subl. n.*, M.G.).

5 După Wilmet, 1987 şi Van Raemdonck, 2000, chiar situaţiile pe care Kleiber, 1987b, le consideră lipsite de ambiguitate pot primi dublă interpretare dacă se ţine seama de intenţia locutorului. Wilmet îi reproşează lui Kleiber, 1987b, confuzia între extensiune şi extensitate, susţinând prevalenţa acestui criteriu în faţa specificităţii verbului din relativă, iar Van Raemdonck, 2000 demonstrează că în anumite condiţii, pronumele personal poate funcţiona ca antecedent al unei relative restrictive.

6 În *corpus* nu am găsit nici un exemplu de acest tip.

7 După Stoichiţoiu-Ichim, 2001, 41, considerăm *acronime* compusele formate din fragmente de cuvinte sau din fragmente şi iniţiale, aşadar tipul mixt.

8 *Cf*. Tomescu, 1998, 145

9 Pentru excepţii care fac posibilă asocierea cu o relativă completivă, v. discuţia *supra*, Cap. 3, § 3.1).

10 Demonstraţia se face în termenii lui Wilmet, 1986, în maniera în care am prezentat antecedenţii relativelor româneşti, *supra*, Cap. 3, § 3.

11 Facem precizarea că în această secţiune am tratat nediferenţiat numeralele şi numele cuantificate numeric, fără a mai ţine seama de distincţia numeral *tare / slab* cu care am operat în cazul relativelor completive, pentru că aici distincţia este nerelevantă.

12 *Cf* Godard, 1988, şi, mai recent, Kupferman, 1999 care tratează fenomenul relativizării în GN partitiv în limba franceză. Kupferman consideră că structura grupurilor cu partitiv nu este de tip GPrep, ci Q’ (cuantificator).

13 Deşi încalcă norma, *din* se foloseşte adesea cu valoare partitivă, *cf*. Ciompec, 1985, 277, care semnalează tendinţa de folosire a ei în locul lui *dintre*.

14 Izolare marcată prin virgulă în majoritatea cazurilor avute în vedere.

15 53 % (27 de relative).

16 23% (12 relative).

17 Explicăm mai jos de ce este necesar ca demonstrativul corelativ trebuie să fie izolat.

18 *Cf*. Ionescu-Ruxăndoiu, 1995, 82.

19 *Cf*. observaţia pe care o face Ionescu-Ruxăndoiu, 1995, 78: „de remarcat că *atunci* este, de obicei, anaforic, trimiţând la un moment la care s-a făcut referire anterior. Aceasta nu exclude însă valoarea sa deictică, întrucât ideea de distanţă temporală faţă de momentul enunţării este întotdeauna prezentă“. Credem că această observaţie poate fi extrapolată şi la cazul lui *acolo*.

20 Se impune o clarificare a conceptului de „corelativ“. În cazul relativizatorilor pronominali, demonstrativele cu care sunt în corelaţie pot fi izolaţi sau neizolaţi, ceea ce atrage interpretarea apozitivă, respectiv completivă a propoziţiei, aşa cum am demonstrat *supra*, §, 1.1. (pentru apozitive) şi în Cap. 6 (pentru RC). Şi în cazul

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)

relativizatorilor adverbiali, izolarea prozodică a „corelativului“ se asociază cu o „lectură apozitivă“, respectiv coeziunea cu o lectură non-apozitivă, „circumstanțială“.

[21] Ne referim la relative completive cu antecedent *pro-nominal.*

[22] *Cf.* pentru aceşti termeni, *supra*, Cap. 7, § 1-2.

[23] Înţelegem prin nod vid un nod absolut opac, fără nici o prepoziţie impusă din matrice.

[24] Cu excepţia lui *oricine* (compus cu *cine*), care nu are variantă adjectivală.

[25] *Cf.* pentru acest concept Diaconescu, 1992.

[26] Nici prezenţa unei prepoziţii nu poate fi un indiciu pentru calitatea nominală a centrului, întrucât în română adverbul e frecvent însoţit de prepoziţie.

[27] *Cf.* Pană-Dindelegan, 1992, 85-88.

[28] Pe care le numeşte *intrinsec interogative*.

[29] Construcţiile interogative indirecte fac parte din corpus, în sensul că au fost exceptate din aceleaşi surse ca relativele propriu-zise, însă ele sunt sortate separat şi nu au fost avute în vedere în nici una dintre statistici.

BDD-B455-10 © 2004 Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 22:06:43 UTC)